

УДК 821.161.2:13]:[355.1-057.36(477):159.942.5]

С. Бойко

ФОРМУЛА ДУХОВНОГО МИРУ ІЗ СОБОЮ В БАРОКОВИХ ТЕКСТАХ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ЕМОЦІЙНИМ ВИГОРАННЯМ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація

У статті пропонується використання текстів барокової літератури як одного із засобів боротьби з емоційним вигоранням учасників бойових дій в умовах російсько-української війни. *Метою* дослідження є встановлення часових і подієвих співвідношень між історичними епохами бароко й сучасності, давніми літературними й нинішніми історичними подіями.

Пропозиція використовувати барокові тексти як засіб психологічної реабілітації українських військових в бойових умовах і її обґрунтування здійснюється вперше, що й створює передумови *актуальності* розвідки як для літературознавства, так і для психології.

Причиною емоційного вигорання авторка називає те, що людина на війні віддає більше власних ресурсів, ніж може отримати на заміну, не знає часу закінчення надлюдських випробовувань, перебуває в площині постійного ризику втрати здоров'я чи життя.

Барокові твори виводять реципієнта за межі дочасного життя, вказують на вартісність духовних цінностей, спонукають приймати те, що не на силі змінити, тому вони

DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2025.1.105.07>

можуть стати одним із мотиваторів продовження боротьби і відновлення духовної міцності.

Ключові слова: *бароко, емблема, знак, символ, поезія, емоційне вигорання, війна.*

Boyko S. THE FORMULA OF SPIRITUAL PEACE WITH ONESELF IN BAROQUE TEXTS AS A MEANS OF COMBATING EMOTIONAL BURNOUT OF COMBATANTS IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract

The article proposes to use the texts of Baroque literature as a means of combating the emotional burnout of combatants in the context of the Russian-Ukrainian war. The aim of the study is to establish temporal and eventual correlations between the historical epochs of the Baroque and modernity, ancient literary and current historical events.

The proposal to use Baroque texts as a means of psychological rehabilitation of Ukrainian military in combat conditions and its substantiation is made for the first time, which creates the prerequisites for the relevance of the study for both literary studies and psychology.

The author identifies the cause of emotional burnout as the fact that a person in war gives up more of his or her own resources than he or she can receive in return, does not know when superhuman trials will end, and is at constant risk of losing his or her health or life.

Baroque works take the recipient beyond premature life, point out the value of spiritual values, encourage acceptance of what cannot be changed, and therefore they can become one of the motivators for continuing the struggle and restoring spiritual strength.

Keywords: *baroque, emblem, sign, syllable, poetry, emotional burnout, war.*

Вступ

Людина в бойових умовах, спричинених агресією росії проти України, ризикує не лише своїм фізичним, а й психологічним станом заради вищої мети – відстояти право на свободу особистості і держави. Причиною емоційного вигорання стає те, що людина на війні віддає більше власних ресурсів, ніж може отримати на заміну. Учасники бойових дій постійно перебувають у зоні ризику. Вони не належать собі. Їм не можна порадити змінити місце роботи. Військовий стан не передбачає демобілізацію. Ніхто з них не знає, коли закінчиться ситуація постійного неперервного стресу. Відсутність можливості регулярного сну, розміреного харчування, небезпека життю і здоров'ю виснажують організм фізично й емоційно.

Я маю досвід педагогічної роботи зі студентами в Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова, викладала англійську мову на кафедрі іноземних мов, маю науковий ступінь кандидата філологічних наук, досліджувала творчість барокових письменників. У перші дні повномасштабного вторгнення росії в Україну записалася в Харківську тероборону, згодом підписала контракт із ЗСУ. Майже трирічний досвід роботи у військовій медицині, спілкування з травмованими не лише фізично, а й психологічно, захисниками переконав мене поділитися окремими науковими аргументами моєї дисертації «Барокова епіграма Івана Величковського: жанрово-стильовий аспект» як про можливі барокові літературні джерела відновлення психологічної стабільності.

Чому саме барокова література, на мою думку, має зайти до бійців в окопи й бліндажі? Та тому, що трагічна

напруженість і трагічне світосприйняття є її основними ознаками, а вихід зі стресової ситуації вона пропонує знаходити не в матеріальному світі, а в його духовному наповненні.

Методи дослідження

У статті було використано під час аналізу знаків, фігур, символів, емблем барокових текстів герменевтичний метод, під час обґрунтування причин психологічного вигорання воїнів у бойових умовах – психологічний.

Результати і дискусії

Метафізичні напрямки філософських пошуків початку Нового часу, відомі дослідникам, містять, зокрема, наукову модель світу характерну для XVII ст. і окреслену сенсовими побудовами в руслі Лейбніцової метафізики світосприймання, неостоїцизму та неоплатонізму. Зазначимо, що літературна і філософська картини світу, сприйнятого переважно в руслі «метафізики теологізованої свідомості» (Flemming, 1975: 33), перегукувались, але не були ідентичними, а виявляли часом значні розбіжності, базуючись на універсальних категоріях і відображуючись в «абсолютному – самодостатньому й автономному поетичному слові» (Гадамер, 2001: 274). Тут виявляються закономірності індивідуального засвоєння й переосмислення бароковими поетами тих чи інших провідних філософських комплексів XVII століття, до яких належать, насамперед, філософська програма світу-теодицеї Лейбніца, програма неостоїцизму Ю. Липсіуса, традиції неоплатонізму. Однак, попри безсумнівну причетність барокової поетичної свідомості до філософського знання своєї доби, все ж основні її тенденції перейшли в художнє світосприйняття і відбилися в конкретних поетичних текстах у трансформованому вигляді художньої картини світу і місця людини в ньому. Таким

чином, європейське літературне бароко засвоїло нове, засноване на нескінченності почуття простору й часу. Тож трансцендентні умонастрої й філософські тенденції становлять своєрідний фундамент для поетизування барокових європейських авторів. Найзначніші поети даної доби таким чином переконані у «взаємопов'язаності» усього земного життя – а не лише окремої особистості, всього соціуму, космосу та духовного (божественного) світу в цілому, подібно єдиному одухотвореному й внутрішньо доцільному організму. Філософські ідеї «передбаченої гармонії» Лейбніца, де світ – такий собі «бароковий будинок» у якому «два поверхи», на першому – «душі, що знаходяться внизу (чуттєві і тваринні) <...> їх огортають складки матерії» подібно до непрозорих стін, і навіть «душі мудрих, що піднялися до другого поверху», де теж «вікон немає» спроможні пізнавати «зовнішній» (духовний) світ лише крізь «завісу» матерії за відбитками і нечіткими «складками на непрозорому полотні» (Deleuze, 1997: 7), самі по собі співзвучні ідеалізуючому поетичному сприйняттю світу. Ба, більше – вони перетинаються з християнсько-релігійним світоглядом едукованої (зазвичай з університетською освітою) людини XVII ст. Крім того активною посередницею власне наукових, натурфілософських ідей виступає теологія (католицька, протестантська, часом православна), що визначає специфіку художньої, зокрема – поетичної картини світу майстрів слова бароко. Так, будучи едукованим представником барокової доби Іван Величковський вибудовує багатопланову систему світу і людини в ньому:

Земля, аки темница челоуѣку, се бо
аки каменни стѣнѣ[ы] окрест землѣ небо,
Грѣси — стражіе крѣпцы, узы же суть тѣло,

в нем же мѣсто узника душа страждет зѣло (Укр. поезія, 1992: 251).

Як бачимо, доволі сумна «картина» вимальовується: у світу Величковського є і дах (небо) і міцні стіни, але це не дім-захист, – це тюрма. А з тюрми, логічно, хочеться втекти, та, як кажуть в народі, гріхи (персоніфіковані наглядачі) не пускають, прикувавши бідолашну душу до тіла. А матеріальне небо, подібно до непрозорої стіни чи завіси (за Лейбніцом) не дають бачити божого світла, до якого прагне духовна сутність людини, закутої в матерію. Варто зазначити, що емблема «світ-тюрма» (тіло-тюрма) кочує крізь всю європейську поезію бароко. Її подибуємо то у іспанця Кеведо, то у поляка Ієроніма Морштина, а то в німця Андреаса Грифіуса в його відомому філософському вірші «Der Welt Wollust» (Спокуси світу), де світ є «в'язницею для грішника», прикутого гріхами до «кола жадань і страждань», втім, для тих, хто «кається в злочинах» світ перетворюється на «Ein Spital, so voller Krankheit steckt» (Шпиталь, повний тяжко хворих) (Gryphius, 1963: 217). Англійський автор славетної книги «Божественних та повчальних емблем» Френсіс Кверлз в поезії, що є subscriptio до картинки, скрушно мовить: «My soul is like a bird, my flesh the cage» (Моя душа, мов пташка, а плоть неначе клітка) (Quarles, 1826: 212). Варіацією на тему емблеми «Світ-ув'язнення» є, теж досить поширений топос «Світ-лабіринт», як символ блукання душі «матеріальними манівцями» суєтного світу. І хоч душа, здавалось би, не прикута, але все одно «ув'язнена» блукаючи не в змозі досягти мети (небесної вітчизни), про що і говорить поет-священник Іван Величковський у панегіричному вірші до Івана Самойловича (так званий «Вірш про Дедала»):

Змишляють поетове, иж Дедал, отданій
бывши в заточеніи, за море засланий

В лябаринт, з которого вийти было трудно <...>
Свѣт сей — то широким морем и пространим,
земля — заточенієм всѣм з рая вигнаним,
А небо есть отчизна, але ко небесним
двором трудно летѣти з тяжарем тѣлесним (Укр.
поезія, 1992: 255).

Відомий античний персонаж (Дедал) летить з лабіринту на саморобних крилах, тим часом Іван Величковський формує за допомогою античного образу емблему-метафору «світ-лабіринт» та «крила спасіння» (віра і добрі справи). Так само «янгольських крил» вільної душі просить у Творця англійський бароковий поет-емблематист Френсіс Кверлз, ліричний герой якого, блукає все життя через «The world's a lab'rinth» (світ-лабіринт), причому, як і Величковський стверджує «Thou art my prison and my home above» (Цей витвір є моєю в'язницею, а мій дім угорі) (Quarles, 1826: 207). Ліричний герой Кверлза вважає все своє життя лише «підготовкою» до польоту з лабіринту до небесного дому. Натомість «постійний страх і розпач» відчуває німецький бароковий поет Андреас Грифіус, «блукаючи без божого світла» у темному «як темна ніч без місяця» заплутаному «мирському життєвому лабіринті» у своєму безпросвітному за настроєм філософському вірші «Mitternacht» (Опівночі) (Gryphius, 1963: 225). Для німецьких авторів, що були свідками Тридцятилітньої війни взагалі властивий більший песимізм в поезіях, що містять емблеми «світ-лабіринт», «світ-тюрма», «світ-крихка будівля». Таким є, наприклад вірш «Der Welt» (Світ) Ангела Сілезіуса, страшний своєю реалістичністю, бо «за гріхи людські» їхній «світ-блаженку хатку» руйнує війна разом з її мешканцями (Weisz, 1979: 329). Емблема світу-будівлі, хай не така страхітлива, зринає й у вірші «The World» (Світ), барокового англійського поета-священника (сучасника

Величковського) Джоржа Герберта: «Love built a stately house, where Fortune came;/ And spinning fancies, she was heard to say/ <...> Then enter'd Sin, and with that sycamore, /Whose leaves first shelt'red man from drought and dew/ Working and winding sliely evermore,/ The inward walls and sommers cleft and tore;/ But Grace shor'd these, and cut that as it grew/ <...> Then Sin combin'd with Death in a firm band/ To rase the building to the very floor: /Which they effected, none could them withstand» (Любов збудувала добротний дім (для людини), куди потім прийшла жити Фортуна, про неї говорили, що вона фантазерка <...> Далі увійшов Гріх, і Сикомору(дерево), що раніше захищало від сонця і негоди, викривив, що воно стало трошити будинок, але Милість обрубала зайві гілки. Тоді Гріх узяв у союзниці Смерть і вони удвох повністю перебудували всю будівлю і тепер ніхто вже нічого не зробить пер. Б. С.) (Weisz, 1979: 331). Таким чином, емблема (словесна картинка) світ-будівля перетворюється на дидактичну притчу. Але у всіх названих поетів є спільний метафізичний підтекст абсолютно очевидний: Світ-дім або руйнується, або перетворюється на світ-тюрму через людське гріхопадіння. Тому, слід зазначити, що українського барокового митця Іоана Величковського з усіма названими європейськими поетами-сучасниками, що включали в свої твори емблеми типу «світ-будівля» (тюрма, шпиталь, лабіринт чи крихка хатинка) єднає один явний чи прихований топос потреба «втечі» від матеріальних «стін барокової будівлі» (подібно до суджень Лейбніца) у світ духовний. Логічно, що за таких умов якраз і виникає мрія про «пересотворення світу», яка в європейській, а також і «в українській поезії XVII–XVIII ст. починається з <...> уваги до проблем світобудови <...> і найзагальніших питань людського буття» (Криса, 1997: 4).

Суто бароковою є емблема «світ-книга», що сягає своїм корінням у середньовіччя, коли світ уявлявся розкритою книгою Бога. Втім даний середньовічний текст відсилає нас у перші віки християнства до творів Климента Александрійського (150–215): «Увесь світ створений є рукопис Господній <...> Стільки ж є в книзі тій букв, скільки є створінь в небі і на землі<...>» (Климент, 2003: 257). Якщо твори Алена Лілльського знали не всі освічені люди в бароковій Європі (і тим паче в Україні), то Климент Александрійський був широко знаний і перекладався у всьому християнському світі. Вищеназвані твори могли стати джерелом натхнення для так званого «британського Марціала» – Джона Овена (1563 – 1622) для його відомої і переспівуваної багатьма поетами епіграми:

*Nic liber est mundus; hominess sunt, Hoskine, versus;
Invenies paucos hic; ut in orbe bonos* (Курціус, 2007: 354).

Переспівом даного твору є і наступна епіграма Величковського:

*Книжка сия ест то свѣт, вѣрши зась в ней — люде,
мало тут, чаю, добрых, як на свѣтѣ, буде* (Укр. поезія, 1992: 251).

Український поет дбайливо передає основний зміст оригіналу і «світобудовну» емблематику, додавши при цьому силабічну структуру з дотепними римами, яких не спостерігаємо у латинському оригіналі. Ту ж саму емблему «світ-книга» подибуємо у німецького барокового поета Фридриха фон Льюгау:

*Die Welt/ die ist ein Buch; ein jeder/ eine Letter;
Die Länder/ sind der Bund; die Zeiten/ sind die Blätter;
In diesem findt man mehr zum klagen/ als zum lachen
In diesem findt man mehr/ zu hassen als zu lieben* (Meid, 2000: 257).

Цей вірш складно назвати переспівом з Джона Овена, – скоріше авторська інтерпретація (за мотивами), хоча основний «оціночний» негативний посил, запозичений від англійського неолатинського поета, зберігається (в світі-книзі більше злого ніж доброго). Абсолютно інші мотиви бачимо у емблематичній поезії Френсіса Кверлза. Хоч емблема-метафора «світ-книга» тут безперечно присутня, але замість сумної констатації гріховності та зіпсутості «злого світу» яку ми знаходимо у Овена та його послідовників (напр. у Івана Величковського і Фридриха фон Льюгау), англійський поет створює славословну молитву Богу-Творцю величного і бездоганного світу: «The world's a book in folio, printed all /With God's great works in letters capital: /Each creature is a page; and each effect/ A fair character, void of all defect (Світ – книга на листках повністю видрукувана./ Великими літерами – славні творіння Бога:/Кожна істота є сторінкою, а кожне явище /– прекрасний знак позбавлений вад. – Пер. Б.С.) (Quarles, 1826: 227). Хоча, оскільки людина тут не згадується, то це скоріше за все, – гімн неушкодженому світові до людського гріхопадіння, доки ще зло, смерть і тління його не торкнулись. На Едем натякає і картинка, що супроводжує даний твір (Quarles, 1826: 226). На цю ж метафору-емблему «світ-книга» часто «натрапляємо також у Донна, Мільтона, Воєна, Герберта, Крешов. Вона стала спільним набутком літературної творчості» (Курціус, 2007: 356) як для європейського так і для українського бароко (на прикладі Івана Величковського).

Барокова людина перетворюється на таку собі неоднозначну парадоксальну емблему у книзі Божого творіння. Втім топіка та емблематика, пов'язана з місцем людини у світі досить різноманітна і в кожній європейській літературі набуває певних специфічних рис. Дотепна

емблема-метафора міститься у вірші Ендрю Марвелла «світ-букет польових квітів» («bunch of wildflowers», де квіти – люди, «різнобарвні але тлінні» і «лише Дух божий відродить їх для вічної весни» (English Literature, 2004: 321). До неї певною мірою подібна емблема вжита Іваном Величковським «світ-сніп у стозі», а люди – колоски в ньому:

Не бог ест в свѣтѣ, але свѣт в нем, як сноп в стозѣ,
мы, як класи, в сем свѣтѣ, обысми и в бозѣ
(Величковський, 1972: 150).

Отака емблематична теологія, про «місце» творіння по відношенню до Творця з використанням аграрної символіки, що є рисою характерною не лише для українського літературного бароко, якщо врахувати, що дана поезія є майстерним переспівом з Дж. Овена. Втім, імовірно тут міститься приховане посилання на есхатологічну євангельську притчу, де Бог «збере пшеницю в житницю свою» (Мтв. 3:12) і емблема «світ-сніп» є комплексною.

Вербальну «картинку» емблему «світ-сон» подибуємо у вітчизняній літературі, зокрема у оригінальній епіграмі Івана Величковського:

Свѣт сей сну ест подобен, а щасте драбинѣ:
восходят и низходят по ней мнози нынѣ
(Величковський, 1972: 152).

Задіюючи типово барокову символічність зображення дійсності поет-священник стверджує, що світ подібний до сну, – речі нетривкої і скороминущої, на відміну від вічної небесної вітчизни. Таким чином Іван Величковський формує словесний код «світ-сон» подібно до, скажімо, іспанського барокового поета-драматурга Педро Кальдерона (1600 –1681), який на основі подібної емблеми-метафори вибудовує свій драматичний твір

«Життя – це сон», роблячи акцент на всеохопному почутті трагічної неустаткованості життя у видимому світі, що має допомогти людині не прив'язуватись до матеріального й таким чином перебороти особисті пожадання завдяки усвідомленню подібності суєтного світу сну. Цікавим одначе є той факт, що у вищезгаданому двовірші Івана Величковського з вишуканою майстерністю переплетені метафора-емблема «світ-сон», наскрізне «включення» біблійної емблематики щодо сну Якова, патріарха роду Ізраїльського (Бут. 28:12), де присутня, так звана «драбина до неба» (трактована переважно як емблема Богородиці), а також «світська» емблема щастя, як драбини, по якій «восходят и низходят <...> мнози нынѣ» (Величковський, 1972: 152). Втім, очевидно, що Іван Величковський за найвище людське щастя вважає молитовне «сходження» до неба, до Бога, а нещастям – віддалення від цієї мети. Певне тому дана лаконічна і дотепна епіграма, наче цемент, скріплена емблемою з Книги Буття у складне довершене творіння.

Отож, виходячи з усього вищесказаного, з мозаїчних компонентів більш чи менш подібної між собою різнокультурної топіки та почасти спільної біблійної емблематики, на ґрунті філософських, теологічних та природничих уявлень своєї доби, формується літературна барокова картина «світу як єдиного цілого, який, однак, складається, наче велика загадкова іграшка, з безлічі несхожих, а часом і прямо протилежних чинників, що перебувають у динамічній рівновазі» (Кралуок 2015) у неспинному потоці часу. Тому і важливо від багатокomпонентної картини світу, породженої бароковою поетичною думкою, перейти до відображення в ній темпоральних ідей, уявлень про призначення людини та про її долю. Слід зазначити, що досить ґрунтовна, переважно

університетська освіта, отримана майже всіма значними поетами європейського бароко (Іван Величковський теж не є винятком), передбачала не лише студії з теології, але й глибокі гуманітарні знання, зокрема з філософії (діалектика, логіка). Так, темпоральним рефлексіям, в англійській, німецькій, іспанській, а також українській літературі бароко, властиве прагнення досягнути час, що прагне до закономірного й благого фіналу – загального воскресіння і судного дня. Саме це і сприймалося бароковими поетами як розв'язання усіх складностей і парадоксів життя (у плінні часу) з його тлінністю та незмінним і невтішним підсумком – смертю. Поетично-філософська думка доби бароко характеризується варіативністю авторських спроб темпоральних вимірів і проєкцій буття, як от: філософська глибокодумність німця Флемінга, іронічна гра іспанця Лопе де Вега, суб'єктивне переживання вічності схильним до філософствування ліричним героєм англійця Роберта Герріка, мізантропічний песимізм поляка Єроніма Морштина, а чи тривимірний час українця Івана Величковського. За влучним твердженням Тетяни Сидоренко: «Цей художній час пластично вписується всіма своїми гранями в нову хронологічну структуру, її можна охарактеризувати як час барокової епохи – час християнський, лінійний, з першопричиною і наслідком» (Сидоренко, 2002: 63). Своєрідною ілюстрацією (емблемою) швидкоплинності часу (у багатьох європейських поетів бароко) є схід, захід чи «зупинення» сонця. Так англійський бароковий поет Ендрю Марвелл (ілюструючи сентенцію *carpe diem*) у поезії «To his Coy Mistress» (До його коханої пані) закликає не втрачати часу даремно, адже, як зазначає митець: «<...> we cannot make our Sun/Stand still <...>» (Ми не можемо змусити наше Сонце/Стояти нерухомо. – пер. Б.С.) (Marvell, 1776: 241).

Подібну метафору-емблему (щодо зупинення Сонця) задіює німець Пауль Флеммінг у своїй епіграмі «Gedanken über der Zeit» (Роздуми над часом), розкриваючи ідею *memento mori* (Flemming, 1975: 137). Одначе звернімо увагу на епіграму Івана Величковського «Сонце, время»:

Прудко єст сонце, але прудшій час немало,
час нїколи, а сонце колись юж стояло
(Величковський, 1972: 148). Вводячи у свій твір біблійну емблему про зупинку сонця (Навин 10:12–14), поет-священник натякає читачеві, що спинити земний час (як і сонце) може лише Творець. Але тоді, за словами українського «винахідника поетичного годинника» (Криса, 1997: 40) настане вічність, бо «минут всѣ времена / А над все минет час покаяння» (Величковський, 1972: 64).

Емблематичні конструкції (переважно на ґрунті біблійних джерел) розкривають ванітативний мотив (від *vanitas vanitatum* – суєта суєт). Причому Іван Величковський не грається та не експериментує з темпоральною тканиною, навпаки, він на основі двовимірного старого часу («євангельської і людської історії») (Криса, 1997: 40) створює два часових кола на «поетичному циферблаті». Велика стрілка окреслює години, присвячені Матері Божій, а до меншого кола належать людські «Минути» (хвилини), окремішність котрих від «великого кола» годин полягає в тому, що «вони завжди залишаються сумними» (Криса, 1997: 40). Дарма як автор їх іменує: «минути злых» чи «минути добрых», а чи «всѣх общиє» (Величковський, 1972: 64–65), – тут звучить грізний стоїчний гімн всевладдю часу, в потоці якого проходять страждання, праця та самовдосконалення людства. Людина протягом життя втрачає силу та тілесну вроду, вчиться відмовлятись від суєтної слави і багатства, адже їй поступово відкривається, чим усе закінчиться: «Не

пре[б]удет богатство, ни снідет слава, /Нашедши бо смерть, вся сія погубит» (Величковський, 1972: 65). За Іваном Величковським, світ мінливий у часі, є своєрідною школою, вихованням і випробуванням душі на готовність до вічного життя. Так, людина безперечно проходить крізь браму смерті, але в уявленні барокової людини «<...>смерть сама по собі не є злом. Вона – такий же елемент буття, як і народження, дозрівання чи віддавання плодів. Вона є лише однією з частин цілості <...> якщо сприймати її як перехід, як міст поміж двома світами людського буття – дочасним та вічним» (Яковина, 2013: 59). Таким чином, поряд з біблійними емблематичними включеннями, що як ми згадували раніше корелюють з відомими місцями з книги Еклезіаста (Екл. 1: 4-5; 3: 1-2) стосовно мирської суєти та певного часу для всякої речі, Іваном Величковським вибудована складна багатшарова емблема годинника, що відміряє час для зростання душі до рівня божого часу та позачася вічності.

Висновки

Отже, барокова література, торкаючись проблем добра і зла, вічності й тлінності, життя й смерті, вказуючи на сакральні орієнтири духовного зростання особистості, в умовах сучасної жахливої російсько-української війни, може впливати на фізичну й психологічну стійкість захисників України. Звісно, воїнам важко знайти час для читання такої непростой літератури. Під час штурму не почитаєш, а короткі миті умовно вільного часу воїна краще відвести на сон, тому проміжну функцію між воїном і бароковою літературою міг би виконувати капелан чи військовий психолог.

Література

Величковський, І. (1972). Твори/ вст. ст. С.І. Маслов, В.П. Колосова, В.І. Кречотень. Київ: Наукова думка.

Гадамер, Г.-Г. (2001). Поезія і філософія. *Слово. Знак. Дискурс : Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За ред. М. Зубрицької. [2-е вид]. Львів: Літопис. С. 272–280.

Кральнок, П. (2015). Образ світу в поезії Данила Братковського [Електронний ресурс]//Волинські новини. 16 липня. 2015. URL <http://www.volynnews.com/blogs/ukrayintsiambrakuye-filosofiyi-rozumu-/obraz-svitu-v-poeziyi-danyla-bratkovskoho/>

Климент, Олександрійський. (2012). Стромати. Київ: видавничий відділ УПЦ КП.

Крися, Б. (1997). Пересотворення світу. Українська поезія XVII–XVIII століть. Львів.

Курціус, Е. (2007). Європейська література і латинське середньовіччя / пер. з нім. Анатолій Онишко. Львів: Літопис.

Українська поезія. (1992). Середина XVII ст. / Упор. В.І. Кречотень, М.М.Сулима. Київ: Наукова думка.

Яковина, О. (2013). Метафізика в українській поезії XVII століття: Іван Величковський. *Дивослово*. № 10. С. 57–60.

Deleuze, G. (1988). *Le Pli. Leibniz et le Baroque*. Paris: Minuit.

Gryphius, A. (1963). *Gedichte in einem Band*. Weimar: Volkerverlag.

Flemming, W. (1975). *Einblicke in den deutschen Literaturbarock*. Meisenheim am Glau: Anton Hain.

Marvell, Andrew Esq. (1776). *The Works: poetical, controversial, political, containing many original letters, poems*

and tracts, never before printed: in 3 vols./ [ed. E. Tompson]. London: H. Baldwin. Vol. 3.

Meid, V. (2000). *Barocklyrik*. Stuttgart–Weimar: Verlag J. B. Metzler.

Quarles, Francis. (1824). *Emblems, Divine and Moral*. / New edition. Two volumes by the rev. Robert Wilson/. London: Paternoster row, 1824. V. II. 312 p.

Weisz, Jutta. (1979). *Das deutsche Epigramm des 17. Jahrhunderts*. Stuttgart.

Referenses

Vely`chkovs`ky`j, I. (1972). *Tvory` [Works] / vst. st. S.I. Maslov, V.P. Kolosova, V.I. Krekoten`*. Ky`yiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

G`adamer, G.-G`. (2001). *Poeziya i filosofiya [Poetry and philosophy]. Slovo. Znak. Dy`skurs : Antologiya svitovoyi literaturno-kry`ty`chnoyi dumky` XX st. / Za red. M. Zubry`cz`koyi. [2-e vy`d]. L`viv: Litopy`s. S. 272–280 [in Ukrainian]*.

Kralyuk, P. (2015). *Obraz svitu v poeziyi Dany`la Bratkovs`kogo [The image of the world in the poetry of Danylo Bratkovsky] [Elektronny`j resurs]//Voly`ns`ki novy`ny`. 16 ly`pnya. 2015. URL <http://www.volynnews.com/blogs/ukrayintsiambrakuye-filosofiyi-rozumu-/obraz-svitu-v-poeziyi-danyla-bratkovskoho/> [in Ukrainian]*.

Kly`ment, Oleksandrijs`ky`j. (2012). *Stromaty` [Stromates]*. Ky`yiv: vy`davny`chy`j viddil UPCz KP [in Ukrainian].

Kry`sa, B. (1997). *Peresotvorennya svitu. Ukrayins`ka poeziya XVII–XVIII stolit` [Reinvention of the world. Ukrainian poetry of the seventeenth and eighteenth centuries]*. L`viv [in Ukrainian].

Kurcius, E. (2007). Yevropejs`ka literatura i laty`ns`ke seredn`ovichchya [European literature and the Latin Middle Ages] / per. z nim. Anatolij Ony`shko. L`viv: Litopy`s [in Ukrainian].

Ukrayins`ka poeziya. (1992). Seredy`na XVII st. [Ukrainian poetry. The middle of the seventeenth century.] / Upor. V.I. Krekoten`, M.M.Suly`ma. Ky`yiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Yakovy`na, O. (2013). Metafizy`ka v ukrayins`kij poeziyi XVII stolittya: Ivan Vely`chkovs`ky`j // Dy`voslovo. № 10. S. 57–60[in Ukrainian].

Deleuze, G. (1988). Le Pli. Leibniz et le Baroque. Paris: Minuit [in French].

Gryphius, A. (1963). Gedichte in einem Band. Weimar: Volksverlag [in German].

Flemming, W. (1975). Einblicke in den deutschen Literaturbarock. Meisenheim am Glau: Anton Hain [in German].

Marvell, Andrew Esq. (1776). The Works: poetical, controversial, political, containing many original letters, poems and tracts, never before printed: in 3 vols./ [ed. E. Tompson]. London: H. Baldwin. Vol. 3 [in English].

Meid, V. (2000). Barocklyrik. Stuttgart–Weimar: Verlag J. B. Metzler [in German].

Quarles, Francis. (1824). Emblems, Divine and Moral. / New edition. Two volumes by the rev. Robert Wilson/. London: Paternoster row. V. II [in English].

Weisz, Jutta. (1979). Das deutsche Epigramm des 17. Jahrhunderts. Stuttgart [in German].

*Рукопис статті отримано 27 грудня 2024 року
Рукопис затверджено до публікації 09 січня 2024 року*

Інформація про автора

Бойко Світлана Миколаївна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова / Солдат, молодша медична сестра Військово-медичного клінічного центру північного регіону ЗСУ.

E-mail: svitlanazagreba7@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0541-0215>

Boyko Svitlana Mykolaivna, PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, O.M. Beketov Kharkiv National University of Municipal Economy / Soldier, junior nurse at the Military Medical Clinical Centre of the Northern Region of the Armed Forces of Ukraine.

E-mail: svitlanazagreba7@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0541-0215>